

услуг, рост разнообразия туристических продуктов и их диверсификация, использование современных информационных технологий в туристической индустрии. Проанализированы процессы глобализации, интернационализации и конкуренции на международном туристическом рынке. Доказано, что, усиление конкуренции на рынке туристического предложения является одной из существенных тенденций развития мирового туризма, основными предпосылками чего выход на мировой туристический рынок стран с амбициозными экспансивными планами привлечения туристов и достижения пика насыщения потребителей некоторыми формами и видами туризма, которые предлагают популярные туристические дестинации. Выделены приоритетные направления развития туризма в мире, в частности: лечебно-оздоровительный, экскурсионный, спортивный, религиозный, образовательный, деловой, экзотический, событийный, кулинарный, круизный, пляжный, экологический и др. Осуществлен всесторонний и глубокий анализ основных векторов развития мирового туристического бизнеса в современных условиях.

Ключевые слова: международный туризм, глобализация, конкурентоспособность, туристические потоки, туристический спрос и предложение, туристическая услуга.

Summary:

Vasyl Brych, Ol'ha Herbera. MODERN VECTOR OF INTERNATIONAL TOURISM DEVELOPMENT UNDER THE INFLUENCE OF GLOBALIZATION.

Discussed the current trends in international tourism industry under the influence of globalization and integration. Analyzed the influence of tourism on the international economic system and determined that the level of tourism demand and supply has significant influence several factors, including public policy, economic and financial development of the country, social and demographic change, the development of information technology. Studied the geographic structure of international tourism and factors of international tourist flows. Identified the global world trends in tourism, such as the increasing in tourist flows, increasing demands for quality tourism services and changes in direction of travel services, increasing the diversity of tourism products and their diversification, using of modern information technologies in the tourism industry. Analyzed the process of globalization, internationalization and competitiveness in the international tourism market. It is proved that, increased competition in the tourist offer is one of the major trends of world tourism, the main prerequisites of which have access to the global tourism market countries with ambitious expansionary plans to attract tourists and achieve peak saturation consumers some forms and types of tourism that offer popular tourist destinations. Allocated the highlight priority areas for tourism development in the world, including: therapeutic, sightseeing, sports, religious, educational, business, exotic, event, culinary, cruise, beach, environmental and others. Done comprehensive and thorough analysis of the main vectors of the global tourism business in the modern world.

Keywords: international tourism, globalization, competitiveness, tourist flows, tourism supply and demand, tourist services.

Рецензент: проф. Заставецька О.В.

Надійшла 24.10.2014р.

УДК 338.48 – 6: 502/504 (075.8)

Петро ЦАРИК

ОЦІНКА СТУПЕНЯ СПРИЯТЛИВОСТІ ГЕОЛОГО-ГЕОМОРФОЛОГІЧНИХ РЕСУРСІВ ПОДІЛЛЯ ДЛЯ РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Проведено оцінку ступеня сприяєливості геолого-геоморфологічних ресурсів Поділля за чотирма основними показниками: вертикальним і горизонтальним розчленуванням рельєфу, загальним нахилом денної поверхні, наявністю геолого-геоморфологічних атракцій (комплексних та геологічних пам'яток природи, ландшафтних заказників) за фізико-географічними районами Поділля. Визначено сумарну бальну оцінку для кожного фізико-географічного району, побудовано інтегральну картосхему ступеня сприяєливості геолого-геоморфологічних ресурсів для цілей рекреації.

Ключові слова: геолого-геоморфологічні ресурси, рекреаційна діяльність, фізико-географічне районування, Поділля, розчленування рельєфу.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Рельєф – один із найістотніших компонентів природного комплексу, що впливає на рекреаційні влаєливості території. Цей вплив може носити як позитивний, так і негативний характер, посилюючи чи послаблюючи потенціал рекреаційного ресурсу. Як важливий компонент і основа ландшафту рельєф визначає фізіономічні риси даного природно-територіального комплексу. Відомо, що емоційне і естетичне сприйняття ландшафту є важливим фактором візуальної оцінки рекреаційних

влаєливостей території. Естетичне задоволення часто виступає найбільш важливим критерієм процесу оздоровлення і відпочинку.

При аналізі впливу рельєфу на рекреаційне використання території необхідно враховувати також і фізіологічний аспект, що характеризується комфортністю природи для організму людини у зв'язку з особливостями його життєдіяльності.

Як безпосередній рекреаційний ресурс, рельєф повинен оцінюватись з позицій сприяєливості для рекреаційного будівництва доріг,

будівель і споруд, що мають обслуговуюче, функціональне (рекреаційне) і приваблююче (атрактивне) значення. Таким чином, вивчення впливу рельєфу на рекреаційне використання території має на меті його аналіз з позицій трьох основних аспектів: технологічного, емоційно-естетичного і фізіологічного.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Оцінюванню рельєфу для цілей рекреації присвячена низка праць вітчизняних і зарубіжних науковців. Першим описам рельєфу України, методам їх оцінки та картування присвячені праці Цися П.М. "Геоморфологія УРСР" (1962 р.), А.І. Спірідонова "Геоморфологическое картографирование" (1975 р.), О.К. Леонтьєва, Г.І. Ричагова "Общая геоморфология" (1979 р.), Х.Тишкова "Методы за анализ и оценка на рекреационите ресурси" (1984р.), Я.С.Кравчука "Инженерно-геоморфологичне картографування" (1991 р.), Ю.Г. Сімонова, В.І. Кружаліна "Инженерная геоморфология" (1993 р.) П.М. Горішнього, Ю.В. Зінька, М.В. Кобельки "Рекреаційна оцінка рельєфу пропонованого Розтоцького національного парку" (1994 р.), Н.І.Карпенко, П.М. Горішнього, Ю.В. Зінька "Методичні рекомендації до курсу "Рекреаційна оцінка рельєфу" (для студ. геогр. ф-ту)" (2005 р.), В.В. Стецюк, І.П. Ковальчука "Основи геоморфології" (2005 р.), І.М.Нетробчук "Рекреаційна оцінка рельєфу Буго-Стирського межеріччя Волинської височини" (2009 р.) та інших.

Виклад основного матеріалу. Для надання цілісної оцінки рекреаційної цінності рельєфу, болгарські науковці [9] враховували абсолютні висоти і відносні перевищення, ступінь розчленованості території, експозицію схилів. Це основні морфометричні властивості рельєфу, які визначають не тільки його індивідуальні орографічні риси, але й характеризують рекреаційні властивості території на регіо-

нальному та локальному рівнях.

Від названих показників залежать важливі характеристики певної місцевості: доступність, оглядність, різноманітність, природні атракції. Це вторинні властивості, що характеризують рекреаційну цінність рельєфу, яка в свою чергу визначає можливі види рекреаційної діяльності і спеціалізацію окремих рекреаційних територій. Доступність території безпосередньо впливає на можливості для розвитку туризму, прокладання доріг, комунікацій тощо. Вона визначає рекреаційний устрій і економічні умови експлуатації території та характеризується горизонтальним і вертикальним розчленуванням рельєфу, наявністю або відсутністю природних атракцій – виходів гірських порід, відслонень, скель, печер тощо.

Тишков Х. у 1984 році запропонував для визначення рекреаційної цінності рельєфу, кожен з показників оцінювати за 5-бальною шкалою [9].

Важливим параметром рельєфу, за Х. Тишковым [9], є **ступінь горизонтального розчленування**. Найбільш високі оцінки 5 і 4 бали отримують гірські території, в яких поєднуються висока атрактивність і відносно висока доступність. Найнижчими балами – 2 і 1 оцінюються монотонні рівнинні території, у яких доступність велика, але істотно зменшена атрактивність. Нами цей показник визначався за щільністю річкової мережі у межах фізико-географічних одиниць Поділля. Оцінка проводилась шляхом вимірювання довжини річкових мереж на топографічній карті масштабу 1:100000 (табл. 1., рис. 1.). За оцінку в 1 бал нами було прийнято щільність річкової мережі менше 0,15 км/км², 2 бали – 0,15-0,30 км/км², 3 бали – 0,30-0,45 км/км², 4 бали – 0,45-0,60 км/км², і 5 балів – більше 0,60 км/км². Пересічно-подільський показник щільності річкової мережі становить близько 0,5 км/км².

Таблиця 1.

Горизонтальне розчленування рельєфу фізико-географічних одиниць Поділля

№ у схемі ФГР	Природна зона, край, область, фізико-географічний район	Орієнтовна площа, км ²	Довжина річкової мережі, км	Щільність річкової мережі, км/км ²	Бальна оцінка
Зона мішаних лісів. Поліський край					
<i>Область Малоого Полісся</i>					
10	Радехівсько-Бродівський	351,10	42,0	0,12	1
11	Смигівсько-Славутський	625,60	244,0	0,39	3
<i>Область Житомирського Полісся</i>					
19	Корецько-Новоград-Волинський	213,30	98,0	0,46	4
22	Баранівсько-Високопільський	1044,97	263,0	0,25	2
Зона широколистяних лісів. Західно-Український край					
<i>Волинська височинна область</i>					
47	Острозько-Гошанський	312,70	119,0	0,38	3
<i>Розтоцько-Опільська горбогірна область</i>					
52	Миколаївсько-Бережанський	994,10	300,0	0,31	3
54	Ходорівсько-Бучацький	949,10	473,0	0,50	4
<i>Західно-Подільська височинна область</i>					
55	Вороняцький	621,00	61,0	0,10	1
56	Зборівсько-Теребовлянський	2760,00	1052,0	0,38	3
57	Гримайлівсько-Гусятинський	1212,00	787,0	0,65	5
58	Збаразько-Смотрицький (Товтровий)	3200,00	1087,0	0,34	3

59	Чортківсько-Кам'янець-Подільський	3449,80	2003,0	0,58	4
<i>Середньоподільська височинна область</i>					
60	Кременецький	790,00	93,0	0,12	1
61	Вілійсько-Із'яславський	1231,00	839,0	0,68	5
62	Грицівсько-Любарський	1033,00	653,0	0,63	5
63	Лановецько-Теофіпольський	2609,50	1406,0	0,54	4
64	Старокостянтинівсько-Хмільницький	1901,00	677,0	0,36	3
65	Підволочисько-Авратинський	2602,50	676,0	0,26	2
66	Красилівсько-Ярмолинецький	4173,00	1217,0	0,29	2
67	Меджибізько-Деражнянський	1783,00	637,0	0,36	3
68	Верхньоушицький	1827,00	585,0	0,32	3
69	Нижньоушицький	755,00	272,0	0,36	3
Лісостепова зона. Подільсько-Придніпровський край					
<i>Північно-Західна Придніпровська височинна область</i>					
74	Калинівсько-Козятинський	2239,00	1266,0	0,57	4
75	Липовецько-Погребищенський	2599,40	832,0	0,32	3
<i>Північно-Східна Придніпровська височинна область</i>					
77	Ружинсько-Сквирський	570,00	201,0	0,36	3
<i>Придністровсько-Східно-Подільська височинна область</i>					
82	Ялтушківсько-Копайгородський	1230,00	588,0	0,48	4
83	Митківсько-Клембівський	1090,00	434,0	0,40	3
84	Жмеринсько-Шаргородський	1900,00	404,0	0,22	2
85	Могилів-Подільсько-Ямпільський	1915,00	1062,0	0,56	4
86	Томашпільсько-Піщанський	1023,00	763,0	0,74	5
<i>Середньо бузька височинна область</i>					
87	Барсько-Літинський	2195,00	1041,0	0,47	4
88	Браїлівсько-Тулчинський	2200,00	921,0	0,42	3
89	Гнівансько-Гайсинський	3600,00	1286,0	0,36	3
90	Ладизинсько-Бершадський	2749,00	489,0	0,18	2
<i>Центральнопридніпровська височинна область</i>					
91	Оратівсько-Монастирищенський	675,00	275,0	0,41	3
92	Умансько-Маньківський	820,00	244,0	0,31	3
<i>Південно-Подільська височинна область</i>					
97	Балтсько-Савранський	980,00	283,0	0,29	3

* складено автором.

За цим показником найвищу оцінку отримали 4 фізико-географічні одиниці (Грицівсько-Любарський, Вілійсько-Із'яславський, Томашпільсько-Піщанський райони), найнижчу оцінку у 1 бал отримали 3 фізико-географічні райони (Раде-

хівсько-Бродівський, Вороняцький, Кременецький). Загальною тенденцією є збільшення щільності річкової мережі у вододільних районах через значну кількість невеликих потічків довжиною 0,5-2 км.

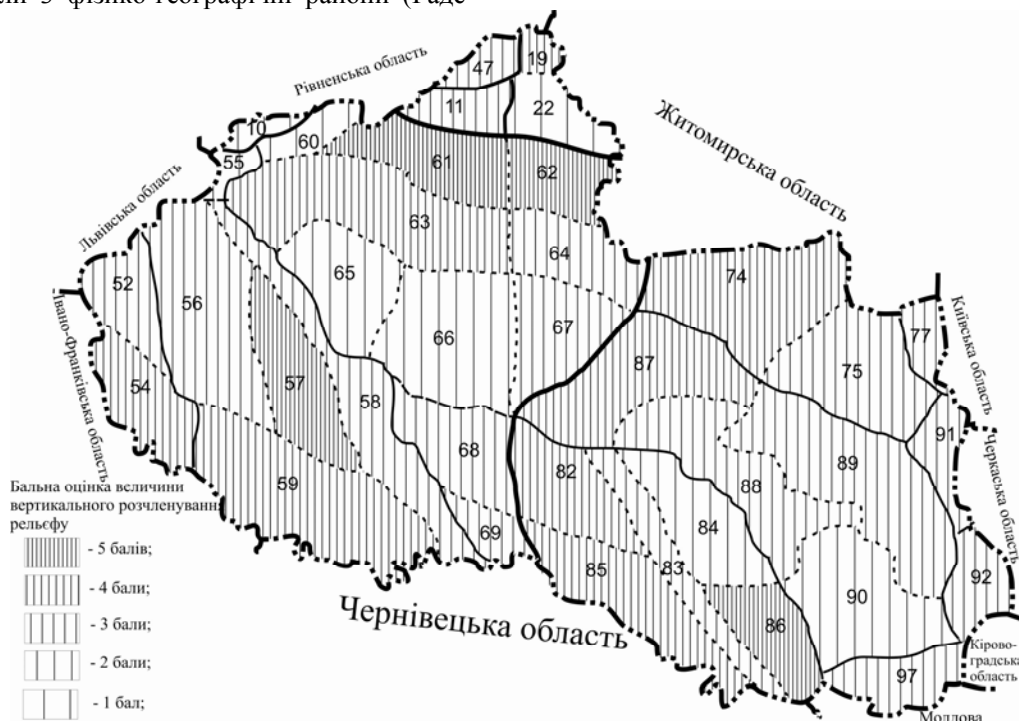

Рис. 1. Бальна оцінка ступеня горизонтального розчленування рельєфу фізико-географічних одиниць Поділля.

Наступний показник – глибина вертикального розчленування рельєфу визначався шляхом вимірювання в метрах різниці між абсолютними висотами найнижчої і найвищою точок певної території (фізико-географічного району (ФГР)). Найбільш висока оцінка у 5

балів була надана тим ФГР у яких вертикальне розчленування рельєфу становить 200-300 метрів, 4 бали – 200-150, 300-350 метрів, 3 бали 150-100, 350-400 метрів, 100-50, 400-450 – 2 бали, 1 бал менше 50 або більше 450 метрів (табл. 2., рис. 2.)

Таблиця 2.

Вертикальне розчленування рельєфу фізико-географічних районів Поділля

№ у схемі ФГР	Природна зона, край, область, фізико-географічний район	Найвища точка, м над р.м.	Найнижча точка, м над р.м.	Вертикальне розчленування, м	Бальна оцінка
Зона мішаних лісів. Поліський край					
<i>Область Малого Полісся</i>					
10	Радехівсько-Бродівський	366,8	213,6	153,2	4
11	Смигівсько-Славутський	255,3	193,2	62,1	2
<i>Область Житомирського Полісся</i>					
19	Корецько-Новоград-Волинський	227,0	195,2	31,8	1
22	Баранівсько-Високопчанський	253,6	217,9	35,7	1
Зона широколистяних лісів. Західно-Український край					
<i>Волинська височинна область</i>					
47	Острозько-Гоцанський	250,3	207,4	42,9	1
<i>Розтоцько-Опільська горбогірна область</i>					
52	Миколаївсько-Бережанський	443,0	266,2	176,8	4
54	Ходорівсько-Бучацький	436,4	162,1	274,3	5
<i>Західно-Подільська височинна область</i>					
55	Вороняцький	400,5	235,0	165,5	4
56	Зборівсько-Теребовлянський	435,2	224,0	211,2	5
57	Гримальківсько-Гусятинський	383,5	200,0	183,5	4
58	Збаразько-Смотрицький (Товтровий)	440,2	121,0	319,2	4
59	Чортківсько-Кам'янець-Подільський	389,7	121,0	268,7	5
<i>Середньоподільська височинна область</i>					
60	Кременецький	400,0	247,9	152,1	4
61	Вілійсько-Із'яславський	322,0	206,7	115,8	3
62	Грицівсько-Любарський	314,1	232,1	82,0	2
63	Лановецько-Теофіпольський	383,5	237,0	146,5	3
64	Старокостянтинівсько-Хмельницький	339,8	237,7	102,1	3
65	Підволочисько-Авратинський	385,9	266,3	119,6	3
66	Красилівсько-Ярмолинецький	393,6	222,4	171,2	4
67	Меджибізько-Деражнянський	370,3	250,0	120,3	3
68	Верхньоушицький	350,0	127,0	223,0	5
69	Нижньоушицький	331,0	121,0	210,0	5
Лісостепова зона. Подільсько-Придніпровський край					
<i>Північно-Західна Придніпровська височинна область</i>					
74	Калинівсько-Козятинський	320,6	234,6	86,0	2
75	Липовецько-Погребищенський	322,5	192,3	130,2	3
<i>Північно-Східна Придніпровська височинна область</i>					
77	Ружинсько-Сквиірський	281,4	180,0	101,4	3
<i>Придністровсько-Східно-Подільська височинна область</i>					
82	Ялтушківсько-Копайгородський	357,8	137,0	220,8	5
83	Митківсько-Клембівський	368,8	82,8	286,0	5
84	Жмеринсько-Шаргородський	357,1	187,8	169,3	4
85	Могилів-Подільсько-Ямпільський	294,0	36,0	258,0	5
86	Томашпільсько-Піщанський	308,0	102,0	206,0	5
<i>Середньо бузька височинна область</i>					
87	Барсько-Літинський	396,1	240,0	156,1	4
88	Браїлівсько-Тульчинський	355,0	177,0	178,0	4
89	Гнівансько-Гайсинський	323,9	158,7	165,2	4
90	Ладжинсько-Бершадський	297,4	132,8	164,6	4
<i>Центральнопридніпровська височинна область</i>					
91	Оратівсько-Монастирищенський	279,4	189,0	90,4	2
92	Умансько-Маньківський	253,6	131,8	121,8	3
<i>Південно-Подільська височинна область</i>					
97	Балтсько-Савранський	280,0	131,8	148,2	3

* складено автором.

Найвищі бальні показники отримали горбогірні території Подільського плато, та Подніпровські ландшафти через значний вріз каньйоноподібних долин Дністра та його приток. Відповідно найнижчі оцінки отримали території Житомирського та Малого Полісся,

Центрально-Придніпровської височинної області тощо.

Наступним показником виступає рекреаційна оцінка експозицій схилів. Для помірних широт, де освітленість є рекреаційним фактором, експозиції схилів поділяються на півден-

ну, західну, східну і північну. Від нахилів місцевості залежать кількість сонячної радіації і освітленість схилів. За величину у 100% приймається кількість сонячної радіації, яку отримує рівнинна місцевість (субгоризонтальна поверхня). На схилах південної і західної експозиції сума отриманої сонячної радіації переви-

щує 100%, а на схилах північної і східної експозиції вона менша. Оцінка в балах складалась за таким принципом: при переважанні південних схилів – 5 балів, західних – 4 бали, для рівнинної місцевості (територій де немає істотного нахилу поверхні) – 3 бали, східних схилів – 2 бали, північних – 1 бал.

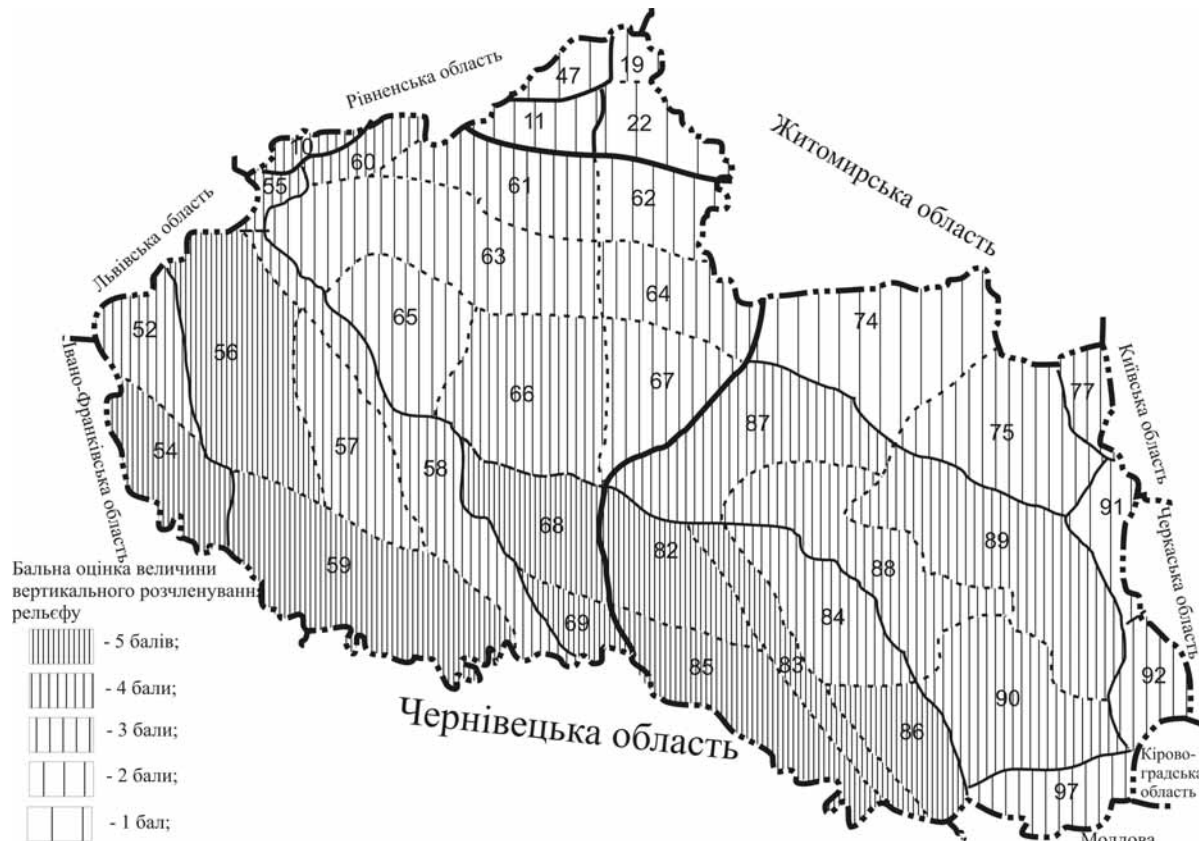

Рис. 2. Бальна оцінка ступеня вертикального розчленування рельєфу фізико-географічних одиниць Поділля.

Для проміжних експозицій береться середня величина, отримана як напівсума двох сусідніх основних експозицій. Території, оцінені з точки зору експозицій, показують, що найбільш сприятливими для рекреації є рівнинно-горбогірні місцевості. Вони мають у цьому

відношенні переваги перед гірськими районами.

При оцінці фізико-географічних районів Поділля нами було використано показник загального нахилу їх поверхні (табл. 3., рис. 3.).

Таблиця 3.

Бальна оцінка загального нахилу поверхні для фізико-географічних районів Поділля.

№ у схемі ФГР	Природна зона, край, область, фізико-географічний район	Орієнтовна площа, км ²	Нахил поверхні	Бальна оцінка
Зона мішаних лісів. Поліський край				
<i>Область Малого Полісся</i>				
10	Радехівсько-Бродівський	351,10	Північно-західний	2
11	Смигівсько-Славутський	625,60	Північний	1
<i>Область Житомирського Полісся</i>				
19	Корецько-Новоград-Волинський	213,30	Західний	4
22	Баранівсько-Високопідчанський	1044,97	Північний	1
Зона широколистяних лісів. Західно-Український край				
<i>Волинська височинна область</i>				
47	Острозько-Гощанський	312,70	Рівнинний	3
<i>Розтоцько-Опільська горбогірна область</i>				
52	Миколаївсько-Бережанський	994,10	Південно-західний	4,5
54	Ходорівсько-Бучацький	949,10	Південно-східний	3,5
<i>Західно-Подільська височинна область</i>				
55	Вороняцький	621,00	Рівнинний	3

56	Зборівсько-Теребовлянський	2760,00	Південно-східний	3,5
57	Гримайлівсько-Гусятинський	1212,00	Південно-західний	4,5
58	Збарзько-Смотрицький (Товтровий)	3200,00	Південно-західний	4,5
59	Чортківсько-Кам'янець-Подільський	3449,80	Південно-східний	3,5
<i>Середньоподільська височинна область</i>				
60	Кременецький	790,00	Рівнинний	2
61	Вілійсько-Із'яславський	1231,00	Південно-східний	3,5
62	Грицівсько-Любарський	1033,00	Південно-східний	3,5
63	Лановецько-Геофіпольський	2609,50	Південно-східний	3,5
64	Старокостянтинівсько-Хмільницький	1901,00	Південно-східний	3,5
65	Підволочисько-Авратинський	2602,50	Південно-східний	3,5
66	Красилівсько-Яромилинський	4173,00	Південно-східний	3,5
67	Меджибізько-Деражнянський	1783,00	Південно-східний	3,5
68	Верхньоушицький	1827,00	Південно-східний	3,5
69	Нижньоушицький	755,00	Південно-східний	3,5
Лісостепова зона. Подільсько-Придніпровський край				
<i>Північно-Західна Придніпровська височинна область</i>				
74	Калинівсько-Козятинський	2239,00	Південно-східний	3,5
75	Липовецько-Погребищенський	2599,40	Південно-східний	3,5
<i>Північно-Східна Придніпровська височинна область</i>				
77	Ружинсько-Сквирський	570,00	Східний	2
<i>Придністровсько-Східно-Подільська височинна область</i>				
82	Ялтушківсько-Копайгородський	1230,00	Південно-східний	3,5
83	Митківсько-Клебівський	1090,00	Південно-східний	3,5
84	Жмеринсько-Шаргородський	1900,00	Південно-східний	3,5
85	Могилів-Подільсько-Ямпільський	1915,00	Південно-східний	3,5
86	Томашпільсько-Піщанський	1023,00	Рівнинний	3
<i>Середньо бузька височинна область</i>				
87	Барсько-Літинський	2195,00	Південно-східний	3,5
88	Браїлівсько-Гульчинський	2200,00	Південно-східний	3,5
89	Гнівансько-Гайсинський	3600,00	Південно-східний	3,5
90	Ладижинсько-Бершадський	2749,00	Південно-східний	3,5
<i>Центральнопридніпровська височинна область</i>				
91	Оратівсько-Монастирищенський	675,00	Рівнинний	3
92	Умансько-Маньківський	820,00	Південно-західний	4,5
<i>Південно-Подільська височинна область</i>				
97	Балтсько-Савранський	980,00	Південно-східний	3,5

* складено автором.

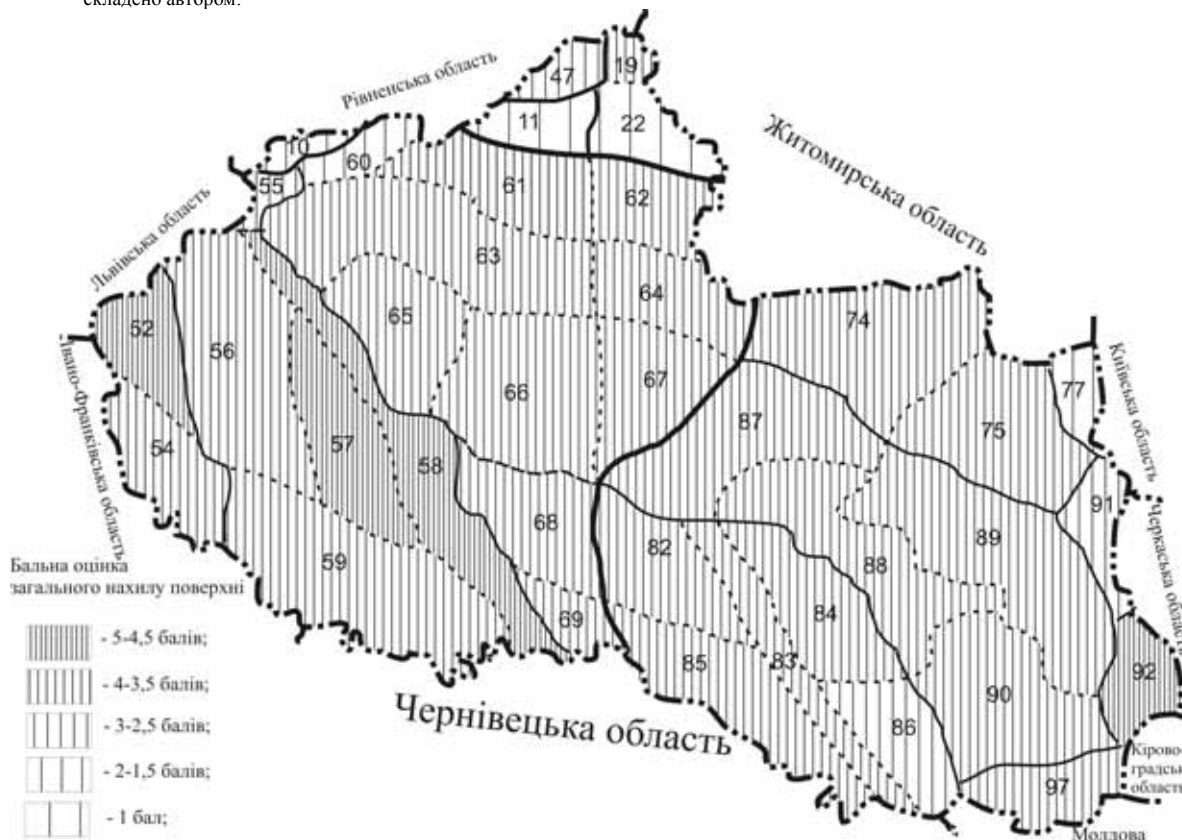

Рис 3. Бальна оцінка загального нахилу поверхні фізико-географічних одиниць Поділля.

Аналіз таблиці 3. і картосхеми 3. показав, що найбільш привабливими з точки зору загального нахилу поверхні для розвитку рекреації є територія Подільських Товтр і прилеглі до неї ФГР, а також Умансько-Манківський фізико-географічний район. Найменш сприятливими є північні схили Подільського плато, а більшість території Поділля отримала середню оцінку у 3,5 бали (переважаючий нахил поверхні південно-східний) з 5, що вказує на відносну сприятливість нахилу денної поверхні для

розвитку рекреаційної діяльності.

Ступінь привабливості території визначалась також за наявністю або відсутністю **природних атракцій** – виходів гірських порід, відслонень, скель, печер тощо. При цьому було оцінено кількість геолого-геоморфологічних заповідних об'єктів (ландшафтних заказників, комплексних та геологічних пам'яток природи загальнодержавного та місцевого значення) для кожної фізико-географічної одиниці Поділля (табл.4., рис. 4.)

Таблиця 4.

Кількість привабливих геолого-геоморфологічних заповідних об'єктів для фізико-географічних районів Поділля.

№ у схемі ФГР	Природна зона, край, область, фізико-географічний район	Орієнтовна площа, км ²	Кількість геологічних та геоморфологічних заповідних територій та об'єктів	Бальна оцінка
Зона мішаних лісів. Подільський край.				
<i>Область Малеого Полісся</i>				
10	Радехівсько-Бродівський	351,10	0	0
11	Смигівсько-Славутський	625,60	1	1
<i>Область Житомирського Полісся</i>				
19	Корецько-Новоград-Волинський	213,30	3	1
22	Баранівсько-Високопчанський	1044,97	6	1
Зона широколистяних лісів. Західно-Український край.				
<i>Волинська височинна область</i>				
47	Острозько-Гошанський	312,70	1	1
<i>Розтоцько-Опільська горбогірна область</i>				
52	Миколаївсько-Бережанський	994,10	3	1
54	Ходорівсько-Бучацький	949,10	15	2
<i>Західно-Подільська височинна область</i>				
55	Вороняцький	621,00	1	1
56	Зборівсько-Теребовлянський	2760,00	6	1
57	Гримайлівсько-Гусятинський	1212,00	3	1
58	Збаразько-Смотрицький (Товтровий)	3200,00	33	4
59	Чортківсько-Кам'янець-Подільський	3449,80	60	5
<i>Середньоподільська височинна область</i>				
60	Кременецький	790,00	11	2
61	Вілійсько-Із'яславський	1231,00	4	1
62	Грицівсько-Любарський	1033,00	7	1
63	Лановецько-Теофіпольський	2609,50	7	1
64	Старокостянтинівсько-Хмельницький	1901,00	6	1
65	Підволочисько-Авратинський	2602,50	2	1
66	Красилівсько-Ярмолинський	4173,00	1	1
67	Меджибізько-Деражнянський	1783,00	7	1
68	Верхньоушицький	1827,00	8	1
69	Нижньоушицький	755,00	4	1
Лісостепова зона. Подільсько-Придніпровський край.				
<i>Північно-Західна Придніпровська височинна область</i>				
74	Калинівсько-Козятинський	2239,00	2	1
75	Липовецько-Погребищенський	2599,40	3	1
<i>Північно-Східна Придніпровська височинна область</i>				
77	Ружинсько-Сквирський	570,00	2	1
<i>Придніпровсько-Східно-Подільська височинна область</i>				
82	Ялтушківсько-Копайгородський	1230,00	5	1
83	Митківсько-Клембівський	1090,00	3	1
84	Жмеринсько-Шаргородський	1900,00	3	1
85	Могилів-Подільсько-Ямпільський	1915,00	21	3
86	Томашпільсько-Піщанський	1023,00	3	1
<i>Середньо бузька височинна область</i>				
87	Барсько-Літинський	2195,00	0	0
88	Браїлівсько-Тулчинський	2200,00	9	1
89	Гнівансько-Гайсинський	3600,00	15	2
90	Ладжинсько-Бершадський	2749,00	7	1
<i>Центральнопридніпровська височинна область</i>				
91	Оратівсько-Монастирищенський	675,00	1	1
92	Умансько-Манківський	820,00	7	1
<i>Південно-Подільська височинна область</i>				
97	Балтсько-Савранський	980,00	0	0

* складено автором.

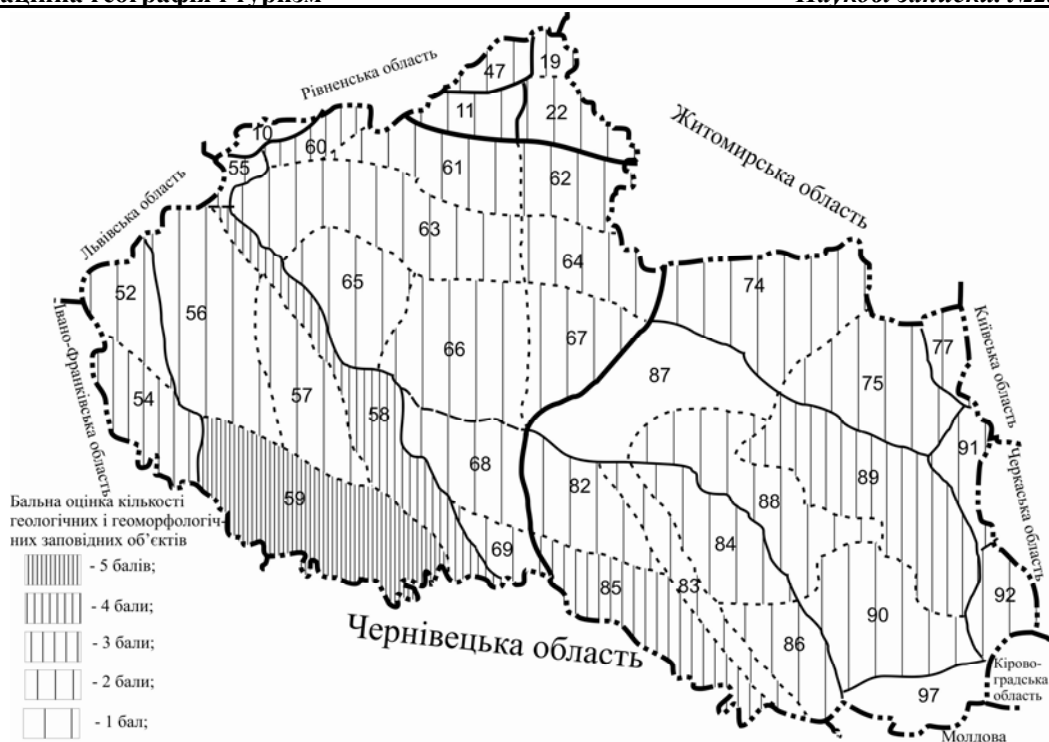

Рис. 4. Бальна оцінка кількості геологічних і геоморфологічних заповідних об'єктів.

Аналіз отриманих даних показав, що у трьох фізико-географічних районах Поділля (Радехівсько-Бродівський, Барсько-Літинський, Балтсько-Савранський) відсутні геологічні і геоморфологічні заповідні об'єкти. Натомість найбільша кількість заповідних об'єктів (60) знаходиться у Чортківсько-Кам'янець-Подільському фізико-географічному районі. В більшості фізико-географічних районів представлено від 1 до 10 геологічних і геоморфо-

логічних заповідних об'єктів.

Загальний ступінь сприятливості геолого-геоморфологічних умов для рекреаційної діяльності визначено за сукупністю чотирьох показників (оцінки вертикального і горизонтального розчленувань, переважаючого нахилу денної поверхні, наявності геологічних та геоморфологічних природних атракцій) з максимальною оцінкою у 20 балів (табл. 5., рис.5.).

Таблиця 5.

Сумарна бальна оцінка привабливості рельєфу для рекреаційної діяльності фізико-географічних одиниць Поділля.

№ у схемі ФГР	Природна зона, край, область, фізико-географічний район	Оцінка горизонтального розчленування (5 балів)	Оцінка вертикального розчленування (5 балів)	Оцінка нахилу поверхні (5 балів)	Оцінка заповідних об'єктів (5 балів)	Сумарна оцінка (20 балів)
Зона мішаних лісів. Поліський край. Область Малеого Полісся						
10	Радехівсько-Бродівський	1	4	2	0	7,0
11	Смигівсько-Славутський	3	2	1	1	7,0
Область Житомирського Полісся						
19	Корецько-Новоград-Волинський	4	1	4	1	10,0
22	Баранівсько-Високопчанський	2	1	1	1	5,0
Зона широколистяних лісів. Західно-Український край. Волинська височинна область						
47	Острозько-Гошанський	3	1	3	1	8,0
Розтоцько-Отільська горбогірна область						
52	Миколаївсько-Бережанський	3	4	4,5	1	12,5
54	Ходорівсько-Буцацький	4	5	3,5	2	14,5
Західно-Подільська височинна область						
55	Вороняцький	1	4	3	1	9,0
56	Зборівсько-Теребовлянський	3	5	3,5	1	12,5
57	Гримайлівсько-Гусятинський	5	4	4,5	1	14,5
58	Збарзько-Смотрицький (Товтровий)	3	4	4,5	4	15,5
59	Чортківсько-Кам'янець-Подільський	4	5	3,5	5	17,5
Середньоподільська височинна область						
60	Кременецький	1	4	2	2	9,0
61	Вілійсько-Із'яславський	5	3	3,5	1	12,5
62	Грицівсько-Любарський	5	2	3,5	1	11,5

63	Лановецько-Геопільський	4	3	3,5	1	11,5
64	Старокостянтинівсько-Хмільницький	3	3	3,5	1	10,5
65	Підволочисько-Авратинський	2	3	3,5	1	9,5
66	Красилівсько-Ярмолинський	2	4	3,5	1	10,5
67	Меджибізько-Деражнянський	3	3	3,5	1	10,5
68	Верхньоушицький	3	5	3,5	1	12,5
69	Нижньоушицький	3	5	3,5	1	12,5
Лісостепова зона. Подільсько-Придніпровський край						
<i>Північно-Західна Придніпровська височинна область</i>						
74	Калинівсько-Козятинський	4	2	3,5	1	10,5
75	Липовецько-Погребищенський	3	3	3,5	1	10,5
<i>Північно-Східна Придніпровська височинна область</i>						
77	Ружинсько-Сквирський	3	3	2	1	9,0
<i>Придністровсько-Східно-Подільська височинна область</i>						
82	Ялтушківсько-Копайгородський	4	5	3,5	1	13,5
83	Митківсько-Клембівський	3	5	3,5	1	12,5
84	Жмеринсько-Шаргородський	2	4	3,5	1	10,5
85	Могилів-Подільсько-Ямпільський	4	5	3,5	3	15,5
86	Томашпільсько-Піщанський	5	5	3	1	14,0
<i>Середньо бузька височинна область</i>						
87	Барсько-Літинський	4	4	3,5	0	11,5
88	Браїлівсько-Тулчинський	3	4	3,5	1	11,5
89	Гнівансько-Гайсинський	3	4	3,5	2	12,5
90	Ладизинсько-Бершадський	2	4	3,5	1	10,5
<i>Центральнопридніпровська височинна область</i>						
91	Оратівсько-Монастирищенський	3	2	3	1	9,0
92	Умансько-Маньківський	3	3	4,5	1	11,5
<i>Південно-Подільська височинна область</i>						
97	Балтсько-Савранський	3	3	3,5	0	9,5

* складено автором.

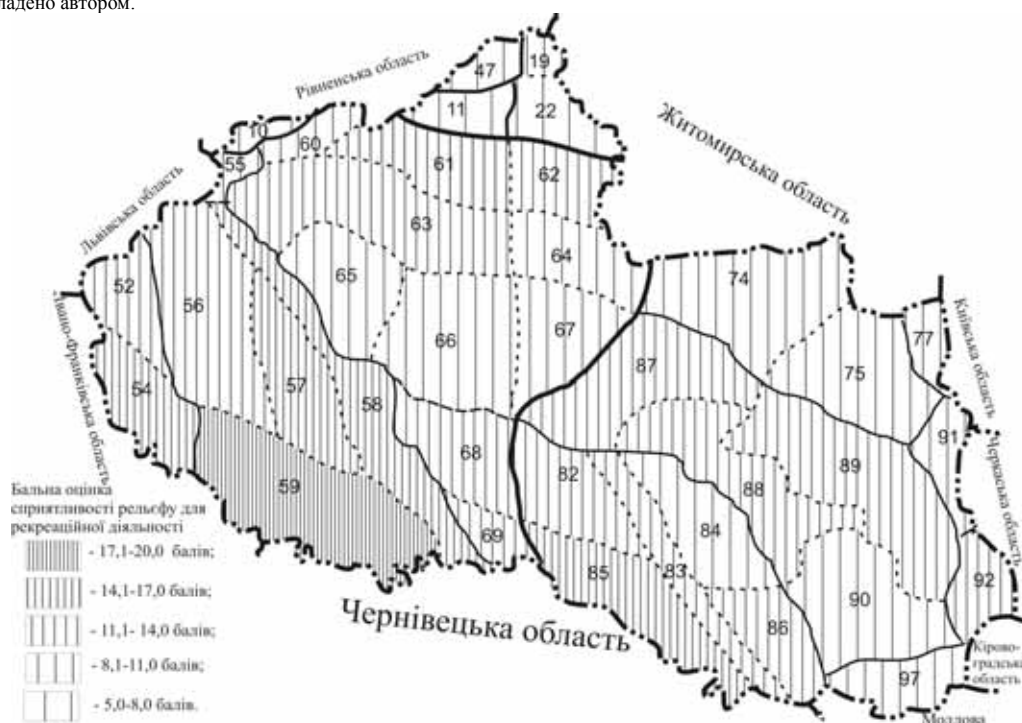

Рис. 5. Сумарна бальна оцінка сприятливості геолого-геоморфологічних умов для рекреаційної діяльності.

Висновки. Результати проведеного оцінювання показали, що найбільш сприятливою для розвитку рекреаційної діяльності, в геолого-геоморфологічному відношенні, виявилася територія Чортківсько-Кам'янець-Подільського ФГР (Західно-Подільського Подністер'я) з загальною оцінкою у 17,5 балів. Найменш сприятливими для рекреації з геоморфологічних позицій є території Баранівсько-Високопідчанського ФГР (5 балів), яка репрезентує

ландшафти Житомирського Полісся та Радехівсько-Бродівського і Смигівсько-Славутського ФГР (7 балів), в межах ландшафтів Мало-го Полісся. Переважаючими в більшості фізико-географічних районів Поділля є показники від 10 до 14 балів, що вказує на відносну сприятливість геолого-геоморфологічних умов для розвитку рекреації в межах досліджуваного регіону.

Література:

1. Горішний П. М. Рекреаційна оцінка рельєфу пропонуваного Розтоцького національного парку / П. М. Горішний, Ю. В. Зінько, М. В. Кобелька // Вісник Львів. ун-ту. Серія: Географія. – 1994. – Вип. 19. – С. 12-18.
2. Карпенко Н. Морфометрична оцінка рельєфу Шацького поозер'я для потреб оптимізації природокористування в регіоні / Н. Карпенко // Вісник Львів. ун-ту. Серія: Географія. – Львів., 1997. – Вип. 20. – С. 59-62.
3. Карпенко Н. І. Методичні рекомендації до курсу "Рекреаційна оцінка рельєфу" (для студ. геогр. ф-ту) / Н.І. Карпенко, П. М. Горішний, Ю. В. Зінько. – Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2005. – 46 с.
4. Кравчук Я. С. Інженерно-геоморфологічне картографування / Я. С. Кравчук. – Львів: Світ, 1991. – 144 с.
5. Леонтьев О. К. Общая геоморфология / О. К. Леонтьев, Г. И. Рычагов. – М.: Высш. шк., 1979. – С. 15-18; 263-266.
6. Симонов Ю. Г. Инженерная геоморфология / Ю. Г. Симонов, В. И. Кружалин. – М.: Изд-во МГУ, 1993. – 208 с.
7. Спиридонов А. И. Геоморфологическое картографирование / А. И. Спиридонов. – М.: Недра, 1975. – 184 с.
8. Стецюк В. В. Основи геоморфології / В. В. Стецюк, І. П. Ковальчук. – К.: Вища шк., 2005. – С. 31-35.
9. Тишков Х. Методы за анализ и оценка на рекреационите ресурси / Х. Тишков. – София, 1984. – 185 с.
10. Философов В. П. Основы морфометрического метода поисков тектонических структур / В. П. Философов. – Саратов: Изд-во Саратовского ун-та, 1975. – 232 с.
11. Цись П. М. Геоморфология УРСР / П. М. Цись. – Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1962. – 233 с.

References:

1. Horišnyj P. M. Rekreacijsna ocinka rel'jefu proponovanoho Roztoc'koho nacional'noho parku / P. M. Horišnyj, Ju. V. Zin'ko, M. V. Kobel'ka // Visnyk L'viv. un-tu. Serija: Neohrafija. – 1994. – Vyp. 19. – S. 12-18.
2. Karpenko N. Morfometryčna ocinka rel'jefu Šac'koho poozer'ja dlja potreb optimizacii pryrodokorystuvannja v rehioni / N. Karpenko // Visnyk L'viv. un-tu. Serija: Neohrafija. – L'viv., 1997. – Vyp. 20. – S. 59-62.
3. Karpenko N. I. Metodnyčni rekomendacii do kursu "Rekreacijsna ocinka rel'jefu" (dlja stud. heohr. f-tu) / N.I. Karpenko, P. M. Horišnij, Ju. V. Zin'ko. – L'viv: Vyd. centr LNU im. I. Franka, 2005. – 46 s.
4. Kravčuk Ja. S. Inženerno-heomorfolohične kartohrafuvannja / Ja. S. Kravčuk. – L'viv: Svit, 1991. – 144 s.
5. Leont'ev O. K. Obščaja heomorfolohija / O. K. Leont'ev, H. Y. Ryčahov. – M.: Vysš. šk., 1979. – S. 15-18; 263-266.
6. Symonov Ju. H. Ynženernaja heomorfolohija / Ju. H. Symonov, V. Y. Kružalyn. – M.: Yzd-vo MHU, 1993. – 208 s.
7. Spyrjdonov A. Y. Neomorfolohičeskoe kartohrafyrovanye / A. Y. Spyrjdonov. – M.: Nedra, 1975. – 184 s.
8. Stecjuk V. V. Osnovy heomorfolohii / V. V. Stecjuk, I. P. Koval'čuk. – K.: Vyšča šk., 2005. – S. 31-35.
9. Tyškov Ch. Metody za analiz y ocenka na rekreacyonite resursy / Ch. Tyškov. – Sofyja, 1984. – 185 s.
10. Fylosofov V. P. Osnovy morfometryčeskoho metoda poyskov tektonyčeskych struktur / V. P. Fylosofov. – Saratov: Yzd-vo Saratovskoho un-ta, 1975. – 232 s.
11. Cys' P. M. Neomorfolohija URSR / P. M. Cys'. – L'viv: Vyd-vo L'viv. un-tu, 1962. – 233 s.

Резюме:

Петр Царик. ОЦЕНКА СТЕПЕНИ БЛАГОПРИЯТНОСТИ ГЕОЛОГО-ГЕОМОРФОЛОГИЧЕСКИХ РЕСУРСОВ ПОДОЛЬЯ ДЛЯ РЕКРЕАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ.

Проведена оценка степени благоприятности геолого-геоморфологических ресурсов Подолья по четырем основным показателям: вертикальным и горизонтальным расчленением рельефа, общим наклоном дневной поверхности, наличием геолого-геоморфологических достопримечательностей (комплексных и геологических памятников природы, ландшафтных заказников) по физико-географическими районами Подолья. Определена суммарная балльная оценка для каждого физико-географического района, построена интегральная картосхема степени благоприятности геолого-геоморфологических ресурсов для целей рекреации.

Как непосредственный рекреационный ресурс, рельеф должен оцениваться с позиций благоприятности для рекреационного строительства дорог, зданий и сооружений, имеющих обслуживающее, функциональное (рекреационное) и привлекающее (аттрактивные) значения. Таким образом, изучение влияния рельефа на рекреационное использование территории цель его анализ с позиций трех основных аспектов: технологического, эмоционально-эстетического и физиологического.

Результаты проведенного тестирования показали, что наиболее благоприятной для развития рекреационной деятельности, в геолого-геоморфологическом отношении, оказалась территория Чертковско-Каменец-Подольского ФГР (Западно-Подольского Поднистерья) с общей оценкой в 17,5 баллов. Наименее благоприятными для рекреации с геолого-геоморфологических позиций есть территории Барановского-Високопичанського ФГР (5 баллов), представляющие ландшафты Житомирского Полесья и Радеховско-Бродовского и Смигивсько-Славутского ФГР (7 баллов), в пределах ландшафтов Малого Полесья. Преобладающими в большинстве физико-географических районов Подолья являются показатели от 10 до 14 баллов, что указывает на относительную благоприятность геолого-геоморфологических условий для развития рекреации в пределах исследуемого региона.

Ключевые слова: геолого-геоморфологические ресурсы, рекреационная деятельность, физико-географическое районирование, Подолье, расчленение рельефа.

Summary:

Petro Tsaryk. ASSESSMENT FAVORABLE GEOLOGY AND GEOMORPHOLOGICAL RESOURCES PODILLIA FOR RECREATION.

The paper evaluated the ease of geological and geomorphological resources skirts on four main criteria: the vertical and horizontal unbundling relief, general slope the surface, the presence of geological and geomorphological sites (and complex geological monuments, landscape reserves) by physiographic regions of Podillia. Determine the total score for each physiographic region, built integral Schematic map of the ease of geological and geomorphological resources for

recreation.

As a direct recreational resource, the relief must be assessed from the standpoint of favorability for recreational construction of roads, buildings and structures that have maintained, functional (recreational) and attracts (attractant) values. Thus, the study of the influence of topography on the recreational use of the territory of the purpose of his analysis from the viewpoint of the three main aspects: technological, aesthetic and emotional and physiological.

The results of the test showed that the most favorable for the development of recreational activities, geological and geomorphological terms, the territory was Chertkovsky-Kamenetz-Podolsk PGR (West Podolsky Podnistrya) with an overall score of 17.5 points. The least favorable for recreation with geological and geomorphological positions have territory – Baranovsky-Visokopichanskogo PGR (5 points), representing landscapes and Zhytomyr Polissya? Radekhiv-Brody and Smigivsko-Slavutsko PGR (7 points), within the landscape of the Small Polesie. Predominant in most physiographic regions skirts are indicators from 10 to 14 points, indicating a relatively favorable geological and geomorphological conditions for the development of recreation within the study region.

Keywords: geological and geomorphological resources, recreation, physical-geographical zoning, skirts, dissected topography.

Рецензент: проф. Петлін В.М.

Надійшла 22.10.2014р.

УДК 338.48:504.062

Наталія ПАНЬКІВ

ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ ТА ЇХНІ КЛАСИФІКАЦІЇ

Проведений аналіз дослідження існуючих підходів до розуміння поняття туристичних ресурсів. Визначено їхнє місце та роль в організації та функціонуванні сфери туризму. Запропоновано використання нового поняття – "ідейно-тематичних" туристичних ресурсів, обґрунтоване підґрунтя їхнього виникнення та впровадження на практиці.

Ключові слова: туристичні ресурси, класифікаційні підходи, туристична сфера, ідейно-тематичні ресурси.

Постановка питання у загальному вигляді. Туризм є суспільно-господарською системою, що орієнтується на використання ресурсів (як природних, культурно-історичних та соціально-економічних). Як чимало інших узагальнюючих термінів слово "ресурси" прийшло до нас з французької мови (resources), беручи основу від стародавнього дієслова, що означало "вирішити, виплутатися з проблеми, розв'язати". Це ще раз підтверджує ресурсоорієнтований напрям туристичної сфери, для розвитку та повноцінного функціонування якої необхідні ті чи інші матеріальні та нематеріальні об'єкти або засоби, що здатні задовольняти власні потреби, досягаючи конкретної мети чи вирішуючи певні проблеми.

Туризм – як особливий вид діяльності висуває певні вимоги до ресурсного забезпечення процесу обслуговування споживачів, адже для формування певного туристичного продукту необхідна більша різноманітність ресурсів у порівнянні з іншими видами діяльності. Розширення спектру туристичних послуг вимагає інтенсивного пошуку у створенні якісно нових та цікавих туристичних пропозицій. Залучення в галузь туризму різноманітних туристичних ресурсів та їхнє використання супроводжується міграцією населення до місці їхнього зосередження, залученням у господарський обіг не використовуваних раніше природних та культурних комплексів чи їхніх окремих складових; комплексним використанням природ-

них і культурних ресурсів, антропогенним впливом на довкілля та культурне середовище території.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі вивчення туристичних ресурсів присвячені чимало праць вітчизняних та іноземних науковців. Це роботи Н.В. Фоменко, І.Т. Твердохлебова, М.П. Мальської, З.В. Герасимчука, І.В. Смаль (Україна), Д. Схверсона, К. Холлі, Л. Мітчела (США), І.О. Квартальнова, В.Ю. Воскресенського (Росія), А. Ковальчик, М. Труасі (Польща), П. Дефер (Франція) та інших представників світових наукових кіл. В науці та практиці туризму в зв'язку з цим введена категорія "туристичних ресурсів", розкриваючи суть якої, використовують різні підходи.

Виклад основного матеріалу. В історичному контексті туризм розглядали як різновид рекреації, один з видів активного відпочинку. Отож поняття "туристичні ресурси" часто порівнювали до поняття "рекреаційні ресурси". Проте, якщо рекреаційні ресурси охоплюють туристичні об'єкти (заклади розміщення, харчування, музеї тощо), об'єкти та явища природи, то поняття "туристичні ресурси" значно ширше та розповсюджується на економічні, фінансові, трудові, соціальні, інфраструктурні ресурси загалом, які можна використовувати для організації туристичного господарства. Ці два поняття слід розглядати як взаємодоповнюючі або взаємозамінні. Отож, чимало нау-